

*Reviews and Anotations
Рецензии и анотации*

ИСПАНСКИ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ ЗА ОСМАНСКАТА ИМПЕРИЯ И БЪЛГАРИТЕ (XVIII – XIX В.)

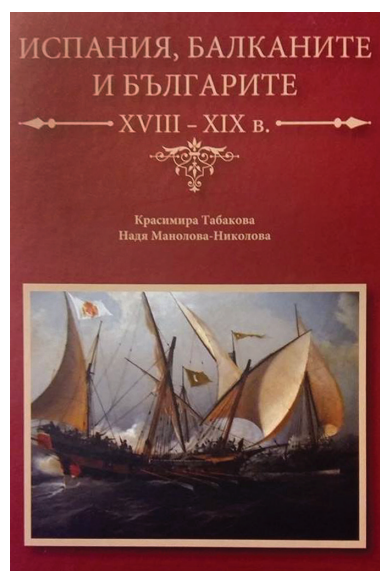
Табакова, Кр., Манолова-Николова, Н. (2015). Испания, Балканите и българите, XVIII – XIX в. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 316 стр., 3 ил. ISBN 978-954-07-4041-6

Пенка Данова

Институт за балканистика с Център по тракология – БАН

Донесенията на чуждестранни дипломатически представители в Константинопол през Новото време – доклади и отчети на посланици, депеша, паметни бележки и др., са важни исторически извори за политическата, стопанската и културната история на Османската империя, в частност – за балканските ѝ провинции, за положението на балканските християнски народи под чужда власт, сред които са и българите. Те отразяват както сведенията, които чуждият дипломат е получил в страната домакин, така и личната му култура и исторически нагрупалите се представи и предразсъдъци по отношение на Османската държава, нейните народи, тяхната религия и др., а след възникването на Източния въпрос в тях се отделя внимание и на политическите перспективи пред тези народи.

В испано-османските отношения най-голям изследователски интерес е предизвиквало XVI столетие, защото това е период на остър сблъсък между две велики сили в Средиземноморския басейн. След времето на Филип II, разгледано в класическото изследване на Ф. Бродел, два испано-османски договора трасират пътя на промените в отношенията между Испанското кралство и Османската империя. Това са договорът за търговия и навигация от 1780 г. и послед-

ващият договор за мир и търговия от 14. 09. 1782 г., интерпретиран от някои изследователи като подновяване на двустранните отношения.

През XVIII в. интересът на испанската корона към Източното средиземноморие, Черно море и балканските провинции на империята не е продиктуван от политически планове за участие в евентуален дележ на османското наследство. В един първоначален етап той е свързан преди всичко със статута на Светите земи, в които господстващо положение е извоювала Франция. В този смисъл, испанските дипломатически донесения от този период имат относително неутрален характер в сравнение с тези на други европейски държави, воюващи за надмощие в региона с оръжие и със средствата на дипломатията.

Микрофилми на част от испанските дипломатически донесения от XVIII – XIX в., имащи отношение към историята на европейския Югоизток, се съхраняват в колекция на Централния държавен архив. Те са събирани в края на 70-те и началото на 80-те години на XX в. във връзка с честванията на 1300-годишнината от основаването на Българската държава, но доскоро бяха непроучени и непреведени на български език.

Представяната научна книга на Кр. Табакова и Н. Манолова-Николова запълва тази празнина в родното изворознание. Тя съдържа ценен подбор от испански документи, преведени на български език, които допълват информацията от други извори по важни въпроси от балканската и българската история за времето от 1780 (сключването на споменатия първи търговски договор) до 1878 – годината, бележеща края на османското владичество и възстановяването на Българската държава. Важно е да се изтъкне, както това е сторила във въведението към труда Н. Манолова-Николова, че това е първият сборник, чрез който испанските документи влизат в научно обращение у нас.

Въведението разкрива историята и съдържанието на испанската колекция в ЦДА, работата на изследователките в испански архиви и библиотеки, което им е дало възможност да попълнят празнини в документацията, правилно да разчетат и интерпретират някои от наличните у нас микрофилми. Пак тук са отразени принципите на подбор и превод на документите.

Сборникът с испански документи е разделен на две части. Първата, подготвена от Н. Манолова-Николова, съдържа дипломатически писма, доклади и други информации за периода 1780 – 1854 г., представени билингва. В нея се очертават две подгрупи. Първата (док. № 1 – 12) включва донесения на испански дипломатически представители от периода, предшестваш Великата френска революция, по-специално за годините 1780 – 1787. Те съдържат сведения и оценки за вътрешното и международното положение на Османската държава, за търговските връзки и стоките, с които Испания може и желае да търгува в басейна на Източното средиземноморие и Черно море, за опитите за организиране и пренасяне на дипломатическата поща по самостоятелно сухопътно и морско трасе през Балканите и Адриатика и др. Втората подгрупа е за периода 1833 – 1854 (док. № 13 – 21). Съдържа сведения за испанския интерес към режима на проливите през 30-те години на XIX в., за въстанието в Северозападна България през 1850 г. и руското участие в него, както и за Кримската война.

Документите от втория раздел, подбрани и преведени от Кр. Табакова (№ 1 – 35), са представени само в превод вероятно поради ограничения в обема на изданието. Те засягат периода 1860 – 1878 г. и включват интересни сведения за българския Църковен въпрос, за положението на българите в Османската империя, за Старозагорското и Априлското въстание, Руско-турската освободителна война, Санстефанския мир и Берлинския конгрес. На читателя несъмнено силно впечатление ще направят оценките на испанския дипломат Аугусто Конте (1823 – 1902) за тези важни моменти от българската история.

Последната част от книгата съдържа пет научни изследвания на авторките, които разкриват мястото и ролята на испанските документи като допълваща информация сред вече навлезлите в научно обращение у нас дипломатически документи от чужди архиви и от други източници. Сред тях ще акцентирам по-специално на студията на Н. Манолова-Николова, посветена на испанската експедиция на генерал Хуан Прим по време на Кримската война, и на изследването на Кр. Табакова върху испанската дипломатическа документация по българския Църковен въпрос от втората половина на XIX в. Освен аналитична част тези студии съдържат документални приложения, отразяващи работата на изследователките в библиотеките и архивите на Испания, които обогатяват и допълват информацията от испанските документи в сбирката на ЦДА.

Азбучните показалци на географските наименования и на личните имена, резюметата на испански и английски език хармонично оформят академичния облик на това интересно издание.

Несъмнено, представяната научна книга отразява един първи, важен етап на проучване и въвеждане в научно обращение на испанска дипломатическа документация в България. Работата на Кр. Табакова и Н. Манолова-Николова в испански архиви и библиотеки е залог, че в скоро време у нас ще се отпечатат и други документи и изследвания, посветени на испанския поглед към Балканите и българите.

COLLECTION OF SPANISH DIPLOMATIC DOCUMENTS RELATED TO THE OTTOMAN EMPIRE AND THE BULGARIAN PEOPLE (18TH – 19TH C.)

Krasimira Tabakova – Nadya Manolova-Nikolova. (2015). Spain, the Balkans and the Bulgarians (XVIII – XIX Centuries). Sofia: University Press, 316 p., 3 ill. ISBN 978-954-07-4041-6

✉ **Dr. Penka Danova, Assoc. Prof.**

Institute for Balkan Studies & Centre of Thracology
Bulgarian Academy of Sciences
45, Moskovska Str.
1000 Sofia, Bulgaria
E-mail: penkadanova@yahoo.com